

Månadsbrev till Ekumeniska Kommuniteten i Bjärka-Säby

1 augusti 2016

Kära systrar och bröder,

Den senaste tidens värme har gjort att vi biodlare kunnat iaktta ett intressant fenomen: bin som samlas utanför kupan i en svärm, hängande i flustret som ett stort svart skägg. Men det är inte tecken på svärmning i vardande. En sådan sker i regel tidigt under sommaren och är då en naturlig delning av ett bisamhälle som blivit alltför trångbott. Här handlar det istället om en åtgärd för att förhindra temperaturen inne i kupan att bli alltför hög. Ett av många exempel på hur bin interagerar för allas överlevnad.

Ett bisamhälle är en fascinerande *superorganism*. Precis som oss människor använder de olika metoder för att hålla en i stort sett konstant temperatur. För att binas larver ska utvecklas normalt krävs att kupan håller en jämn temperatur på ungefär 32-36 °C. Temperaturen får inte stiga eller sjunka mer än så. I bisamhället finns många arbetare, alla med sina särskilda uppgifter. En del bin har som sin uppgift att se till att inomhustemperaturen i kupan hålls jämn. Om det blir för kallt samlas bina i en svärm inuti kupan. Varje bi kan producera extra värme med hjälp av sina flygmuskler. Ett bisamhälle kan producera tre gånger så mycket värmeenergi per kilo och timme som en Vasaloppsåkare! Och med tanke på att en kupa innehåller 4-7 kg bin (40 000-70 000 individer), klarar de av att hålla en hög temperatur i kupan även när det blir rejält med minusgrader.¹

Men bikupan kan inte bara råka ut för nedkylning, utan också för överhettning, till exempel under heta somrardagar av det slag vi nyligen haft. För att sänka temperaturen i kupan använder sig bina av olika metoder för "luftkonditionering". Ett sådant är att fläktarbin placeras vid ingången. De står med sina huvuden vända mot ingången och fläktar med vingarna, så att luft suges ut ur kupan och en vind uppstår inuti denna. Bina står bara på ena sidan av ingången, så att luftströmmen kan gå in i kupan på den andra. På denna andra sida av kupans ingång placeras man fläktarbin med huvudena vända utåt. Dessa bin förstärker den inåtgående luftströmmen.

En annan åtgärd kan vara att vattensamlade bin rekryteras i samhället. De hämtar vatten utifrån som de sprider över vaxkakornas celler. När vattnet avdunstar kyls cellerna. Ytterligare en åtgärd, som bara tas till i nödfall, är den som beskrevs inledningsvis: en klunga bin hänger sig i en svärm vid flustret för att det inte ska bli för varmt inne. Med dessa nedkylningsmetoder kan bina hålla en konstant temperatur i kupan även om det skulle bli så hett som upp till +50 °C.

¹ Källa: <http://www.djur.cob.lu.se/Djurartiklar/Bin.html>

Det intressanta i sammanhanget är hur hela bisamhället fungerar tillsammans som en enda organism. Alla vet sin uppgift, alla bidrar, alla reagerar instinktivt på de gemensamma behoven. Det är som att det inte fanns många bin – fastän de är otaliga – utan bara ett enda. Ett bisamhälle representerar ett slags "urkommunism", eller om man så vill en mänsklighet som betar sig som en människa. Just så som vår egen mänsklighet är tänkt att bete sig. Något som var självklart för kyrkans tidiga fäder som påtalade att det inte alls finns *många* människor, även om vi uttrycker oss så, utan bara *en* människa. Vi är en mångfald som delar en och samma mänskliga natur. Även mänskligheten är en enda stor superorganism.

Det är denna enhet i mångfald som slås sönder genom syndafallet och skadar våra instinkter. Vi reagerar inte längre som en kropp. När de många personernas "vårt" ersätts av individens "mitt" drabbas organismen av ohälsa. Det är början på indelningen av världen i fattiga och rika. Och därmed den girighet som föder rivalitet och våld istället för bisamhällets självklara samförstånd där varje bi tjänar ett gemensamt "vårt".

Det verkliga hotet mot vår kultur i dag är inte terrorism. Hotet kommer från en girighetens kultur som är sammanflätad med rädsla och våld. Det var mot en sådan kultur profeterna i Israel redan i ett tidigt skede riktade sin kritik.

Genom Guds folks exodus, uttåget ur Egypten – som vi den gångna månaden på nytt påmints om i våra bibelläsningar – formades en profetisk gemenskap som uppenbarade Guds frihet och ursprungliga intentioner. Risken är dock att vi är så hemmastadda i bibelberättelserna att vi inte riktigt ser hur revolutionerande de händelser är som utspelar sig när Mose leder folket in i det nya. Genom uttåget från Egypten föddes ett klasslöst samhälle, fritt från rivalitet, jämförelse och exploatering. Denna frihet fick en fullödig manifestation i den profetiska lovsång Mose och hans syster Mirjam ledde folket i på Röda havets andra strand.

Så länge lovprisningens brännpunkt utgörs av den Gud som tillhör alla och vill hela skapelsens väl, bevaras och stärks friheten bland Guds folk. Men när doxologin ersätts av tidens repertoar, är man snart tillbaka under det egyptiska slavoket. Hur vet vi om vi sjunger världens sånger eller Guds? Skillnaden handlar inte om så kallad profan eller religiös musik. Världens sånger utmanar inte längre konsumismen – vår tids Farao – och ger därför inte näring åt hoppet om ett rättfärdigt samhälle för alla. Här får vi leta förgäves efter ord som rättvisa och solidaritet.

Den revolution som profeten Mose initierat, och under stora umbäranden ledde folket in i, varade i ett par hundra år. Det är inte enkelt att i längden bevara den frihet som profeterna försvarar. Under kung Salomo utvecklas ett välstånd i Israel som man aldrig tidigare sett maken till. De arkeologiska utgrävningarna bekräftar den överdådiga levnadsstandarden i Salomos Israel. "De åt och drack och var glada", lyder beskrivningen i Första Kungaboken.² Men det var inte alla som fick dela på överflödet. Den förbundsgemenskap som rått under Moses tid, när mat för dagen inte alltid var en självklarhet och den föda som gavs delades rättvist mellan alla ersätts nu av ett

² 1 Kung 4:20.

konsumtionssamhälle där folket beskrivs som kungens "lydiga undersåtar".³ Det ekonomiska överflödet går hand i hand med ett växande politiskt förtryck under Salomos regim. Och allt ges en teologisk sanktion när templet byggs.

Att den som blir mätt och däst även förlorar sitt andliga och moraliska omdöme är välkänt. När vi börjar tro att det ligger i Guds intresse att upprätthålla vår levnadsstandard har vi redan tagit första steget bort från vår verkliga frihet. Med flärden följer en sinnestämning där leda, tristess och tomhet snart infinner sig, allt speglat i den salomonska litteraturen. Predikarens bok börjar och slutar med samma visa: "Tomhet, idel tomhet, allt är tomhet".⁴ Det är om sig själv Salomo skriver: "Den som älskar pengar blir aldrig mätt på pengar, och den som älskar rikedom får aldrig nog."⁵ Likgiltigheten och ledan berövar människan hennes patos: hon förmår varken sörja på djupet eller glädjas uppriktigt; vare sig känna medkänsla eller visa indignation. När det utvalda folket blir en ledande stormakt går inte minst rättvisan förlorad. Orättfärdiga strukturer, krigshets, tvångsarbete, den krassa indelningen av människor i fattiga och rika, allt detta "förvandlar Salomos tempel till Sodoms tempel", som den nyligen bortgångne jesuiten Daniel Berrigan uttrycker det. Liturgin blir en karikatyr av en gudstjänst som firar Guds rättfärdighet och prästerna uppträder som medlöpare.

Profeter som Jeremia tecknar bilden av ett folk med desorienterade hjärtan – med en hebreisk metafor "oomskurna hjärtan"⁶ – hemfallet åt en cynisk vulgärkonsumism: de har "blivit mäktiga och rika, skinande feta".⁷ Eller som profeten Sefanja uttrycker det: folket sitter "dästa av vin" och "väger upp silver".⁸ Följden av denna praktiska ateism är upprörande sociala försummelse: "de dömer inte rättvist, de driver inte den faderlöses sak till seger och hävdar inte den fattiges rätt."⁹ Människorna i samhällets marginaler – Guds favoriter – sätts envetet överst på dagordningen av profeterna. Ingenstans i den profetiska litteraturen är de marginaliserades situation förhandlingsbar.

Jesus tar upp profeternas kritik mot Mammons välde, och i en historia med teckenkaraktär – den rike ynglingen som uppmanas att sälja allt han äger – ställer han frågan på sin spets: *Vad innebär det att jorden tillhör alla, inte bara de rika?* Som biskop Ambrosius på 300-talet skriver i frågan om allmosor: Det är inte dina tillhörigheter du skänker de fattiga, du ger dem bara tillbaka det som tillhör dem.

Omedelbart efter Jesus, och Andens nedstigande vid pingsten, skapar den första kyrkan ett samhälle som bygger på gemensamt ägande. I bisamhället kan vi än i dag se Guds syfte med mänskligheten. Därför har kyrkans teologer – som prästen Karin Ingridsson påminde om i en reflexion över budet att inte stjäla i tidningen Dagen den gångna veckan – ofta menat att när en fattig man tar bröd från en rik mans bord för att inte hans familj ska svälta, har ingen stöld i egentlig mening begåtts. Stölden skedde redan när den

³ 1 Kung 4:21.

⁴ Pred 1:2, 12:8.

⁵ Pred 5:9.

⁶ Jer 4:4.

⁷ Jer 5:27.

⁸ Sef 1:11-12.

⁹ Jer 5:28.

rike mannens girighet hindrade honom från att dela med sig av det som var överflöd för honom men en nödvändighet för någon annan.

Här väcks frågor som vi ständigt behöver reflektera över. Hur kan essensen i berättelsen om den rike ynglingen gestaltas i en attityd av förvaltarskap där ingen längre betraktar något av det han äger som sitt? Kan förändrade attityder och beteenden börja redan i språket? I förra lördagens helgmålsbön i Sveriges Television berättades om predikanten som alltid undvek att använda orden "mitt" och "min". Istället sa han "Klockan som jag bär" eller "Huset som jag bor i". Allt för att påminna sig själv om att han egentligen inte ägde något, endast var en förvaltare.

Nu närmar sig en av årets stora begivenheter för oss som ekumenisk kommunitet, vårt generalkapitel som hålls den 12-14 augusti i Bjärka-Säby. Vår årliga storsamling med årsmöte och löftesavläggelse infaller alltid helgen under vecka 32. Skälet till att vi förlagt den dit är Kristi förklarings fest som i både öst och väst firas den 6 augusti. Helgen i vecka 32 ligger vanligen i anslutning till denna, dock inte så i år då kalendern "fallerar" på en vecka.

Kristi förklaring på berget Tabor, skildrad av både Matteus, Markus och Lukas, är ett prisma genom vilket evangeliets strålar bryts med sällsam klarhet. I den transfiguration som sker på berget faller ett bländande ljus på inkarnationens verklighet – Kristus som både Gud och människa – men också på frälsningen såsom den delaktighet av gudomlig natur som fulländar den mänskliga naturen. Vad mer behöver egentligen sägas? "Gud blev människa för att människan ska bli gud", som kyrkofäderna uttryckte det. Och därmed menade de att människan i Kristus återfår sin gudslighet, helt enkelt blir sig själv. Ikonen, som aldrig kan utplånas men väl förvanskas, restaureras. När vårt sanna ansikte börjar framträda, ser vi allt tydligare våra medmänniskors ansikten sådana de verkligen är. Som Isak Syriern uttryckte det: "Den som har ett rent hjärta betraktar inte längre någon enda människa som besudlad och oren."

Därför är en ekumenisk hållning oförenlig med all konfessionalism. När våra kyrkliga konfessioner blir "ismer" – det må gälla pentekostalism eller katolicism – förleder de oss att tänka och handla i termer av vi-och-dom. Att försvara oss. Att argumentera. Att profilera oss. Och till sist att distansera oss från våra bröder och systrar i andra kyrkor till vilka Kristus har bekänt sig och hos vilka han har valt att vara närvarande i lika hög grad som hos oss. En ekumenisk hållning innebär inte att man blir församlingslös, men vi behöver vara klara över skillnaden mellan trohet mot den egna församlingen och en konfessionalism som föder självgodhet och påstridighet. Det är därför den katolske biskopen Klaus Hemmerles ord – från vilken jag inspirerats till titeln till min senaste bok – om att "älska sin nästas kyrka som sin egen", är så utmanande. Det är min önskan att vi som kommunitet ska göra vårt yttersta för att stödja varandra i vår önskan att leva ekumeniskt. I denna strävan måste vi oavbrutet rannsaka oss själva, vara villiga att korrigeras, att skärpa vår lyhördhet för "den andre". En genuint ekumenisk hållning kräver den ödmjukhetens dygd som inte kommer naturligt till de flesta av oss och därför är en nåd att dagligen be om.

I årets generalkapitel har vi flera viktiga frågor att samtala om. Redan för ett år sedan meddelade jag på vårt årsmöte min avsikt att lämna över uppdraget som preses till en yngre efterträdare när min nuvarande mandatperiod går ut. Beslutet har mognat fram under en längre tid och hör bland annat samman med en övertygelse om att Ekumeniska Kommuniteten har en uppgift som sträcker sig in i framtiden och inte minst berör en nu yngre generation.

Något av det som de senaste åren glatt mig allra mest är våra höstmöten, de så kallade 19-39-mötena. De leds och formas numera av en ledningsgrupp som också tillhör åldersgruppen. Spänsten, mångfalden, djärvheten, föreningen av intellektuell stringens, kulturöppenhet och andlig vitalitet, kort sagt *kvaliteten* i dessa möten har varit både imponerande och hoppfull. Det har också gjort mig uppmärksam på vad jag tror är en viktig del av vår "kallelse" när vi försöker blicka in i framtiden. Till höstmötena har sökt sig många unga som är sökande i sin tro och brottas med frågan om kyrkotillhörighet. Det är min förhoppning att Ekumeniska Kommuniteten med sina olika redskap – retreatar, seminarier, tidskriften Pilgrim, Johannesakademien, bokutgivningen – knutna framför allt till Bjärka-Säby men numera också till Antoniosgården, ska kunna bidra med hållbar andlig vägledning till en ung generation. Något som inte sker genom innovationer och originalitet, utmaningen är snarare att i vår tid sätta ord på och skapa rum för de andliga praktiker som hör till den odelade kyrkans tradition och erfarenhet. Det innebär inte heller att kommuniteten ska profilera sig som en ungdomsrörelse. Vi som nu är äldre och har funnit hur tillhörigheten till kommuniteten blivit livgivande, har en självklar plats även i fortsättningen. En stor tillgång i vår kommunitet är just det faktum att alla generationer finns rikligt representerade.

Avsikten är inte att vi under årets generalkapitel ska fatta beslut om ny föreståndare för kommuniteten. Rådet kommer att presentera sitt förslag på den person som vi vill föreslå som ny preses. Kommunitetens medlemmar får sedan tid att begrunda och be över förslaget, ställa de frågor som man känner behov av, innan vi i ett kommande årsmöte gör det slutliga valet.

Med dessa rader vill jag hälsa er varmt välkomna till årets generalkapitel, som avslutas med den festliga mässan, i år firad i Vårnäs kyrka, då mer än tioalet noviser kommer att avlägga sina löften.

Låt oss be om dagar fyllda av gemensam tillförsikt inför framtiden!

I Kristus förbundne,

